

URBÁNNY KONTEXT BRATISLAVSKÉHO NÁBREŽIA

Silvia Bašová

Kontext mesta a vody môže mesto významne predurčiť a pozdvihnúť. Výhľady a priehľady z nábrežných lokalít sú následne turisticky atraktívnymi. Promenáda je nielen prírodný predel mesta a vody, ale aj „lineárna vitrína mesta“ s ponukou nábrežných priečelí objektov. Bratislavské nábrežie je jedným z tých šťastných miest, ktoré vznikli na rieke, v plynulom dotyku mesta s vodou. Súčasný stav nábrežia v Bratislave je premodelovaný následkom regulácie rieky a jej koryta i brehov z 20. storočia. Areály: Eurovea a River Park, pôsobia ako dva samostatné ostrovy. Chýba im kontinuita a väzby na vnútro pešej zóny Starého mesta. Absentuje jednoznačné prepojenie nábrežia k Dómu Sv. Martina, k Podhradíu a k hradu. Zachovanie charakteru mesta a citlivé vnímanie historického kontextu by malo ostať prioritou doplnenia a reurbanizácie bratislavského nábrežia. Mesto a voda vytvárajú vzťahy nielen v pôdorysnej osnove, ale hlavne v siluetárno – panoramatickom vnímaní celomestskej štruktúry.

Mesto na vodnom toku je podľa sídelnej tradície bonus navyše. Súčasný stav mesta na rieke, mesta na pobreží, ale aj historická stopa jeho vyvolenia, jeho osadenia v krajine boli a sú pre mesto významnou strategickou destináciou, súčasťou a potenciálom dotvárania nábrežia v dotyku mesta s brehmi rieky pozdĺž jej promenády.

Samozrejme, vyjmúc situácie, ktoré dotyk rieky v tejto dobe, v čase ekologickej instability našej zemegule, stále viac prináša a ktoré sú ohrozením mesta a jeho obyvateľov. Sú to situácie ohrozenia mesta prírodnými výkyvmi krajinných prvkov, výkyvmi v podobe sucha, požiarov, záplav...

Tradične pre mesto na rieke platí: stabilná rieka v meste brehmi spája dve strany mesta a zároveň rieka ako celok spája mestá na svojom toku od prameňa až po jeho deltu v mori. Taký je aj

veľtok Dunaj, pretekajúci centrálnou časťou Bratislavy. Veľký význam má oddávna pre Bratislavu jej **promenáda**. Je výrazom lineárnej urbánno – krajinej reprezentácie nábrežnej zástavby s pešou líniou v strede mesta. Je výrazom prepojenia mesta a rieky. V Bratislave dominujú mosty, ale absentujú mostíky, cyklotrasy a sieť peších nábrežných ťahov ako prirodzená väzba na centrum.

Kontext mesta a vody môže mesto významne predurčiť a pozdvihnúť. Výhľady a priehľady z nábrežných lokalít sú následne turisticky atraktívnymi. Mesto s dotvoreným nábrežím môže ponúknuť vnímanie svojej panorámy z nábrežnej promenády, alebo aj z horizontu lodí a z turistických prehliadok mesta za dennej i nočnej prevádzky (ako je to v Paríži, v Lyone, v Ríme, v Benátkach,...). Línia kontaktu urbanizovaného prostredia

s prostredím prírodným tak dodáva mestám špecifickú promenádu charakteristiku.

Dôsledkom dialógu mesta a vody sú kvalitatívne atribúty promenády: jej súvislosť, jej krása a poézia miest na línii nábrežia. Vytvára sa príťažlivosť pohľadov, priehľadov, zaujímavosť architektúry a prvkov designu. Pribúdajú poetické miesta a sled zaujímavých bodov. Zvyšuje sa sila výškových a diaľkových priehľadov. Dotvára sa súlad s prírodnými prvkami a intenzívnejšie sa vníma atmosféra prostredia.

Promenáda je nielen prírodný predel mesta a vody, ale aj „lineárna vitrína mesta“ s ponukou nábrežných priečelí objektov. Atraktivita nábrežia súvisí aj s tempom živosti pešieho života mesta. Zapojenie mesta do fenoménu nábrežia je mierou úspešnosti využitia prírodnej hodnoty pre konkrétnu vnútoromestskú štruktúru.

Zdroj: Fotoarchív autora a archív študentských projektov autora

Obr. 1, 2: Promenáda pri Eurovea a Riverparku, nábrežné sedlie, sedenia a nábrežná zeleň s doplnkami

Pre urbanitu tvarovania nábrežia je významná:

1. historická stopa vzniku mesta na rieke
2. fázy vývoja tvarovania mesta s nábrežím
3. geomorfológia nábrežia a jeho prístupy
4. súčasný tvar nábrežia
5. priestorová väzba dominant, prieľhady, silueta
6. panoramaticko – siluetárne vzťahy vnútorného mesta a nábrežia

Dotvorenie urbanity nábrežia by malo rešpektovať:

1. urbánne charakteristiky historickej zástavby
2. polohy námestí, ulíc v jadre mesta a ich pešiu hierarchiu k nábrežiu
3. identitu mesta
4. plán dotvorenia nábrežia pri pohľade z vodného toku a z druhej strany rieky
5. nové póly a línie atraktivity v danej štruktúre s kontextom na pôvodnú promenádu

Bratislavské nábrežie je jedným z tých šťastných miest, ktoré vznikli na rieke, v plynulom dotyku mesta s vodou. Mesto, ktoré vzniklo na dunajskom brode, má však aj svoje limity.

Sú to limity historické, technické, prírodné. Bratislavské nábrežie sa pôvodne utváralo v súvislosti s prirodzeným meandrováním Dunaja. Mesto sa malebne modelovalo v jeho krivkách

až po epochu dramatického vyrovnania brehov a regulácie vodného toku v dvadsiatom storočí. Súčasný potenciál urbánneho prepojenia nábrežia sú predurčené kontroverznosťou a nehomogénnosťou nového rozvoja.

V týchto podmienkach je nevyhnutné **kontextuálne** riešenie pri dopĺňaní výstavby a dostavbách na línii promenády, zvlášť **v dotyku na historické jadro mesta**. Nové nábrežie otvorilo nezodpovedané otázky. Lokality v dotyku HJM a zvlášť v úrovni stratenej Vydrice a Podhradia potrebujú rámcové usmernenia: „Pri zvážení všetkých faktorov, limitov a hodnôt územia, možno určiť rámcové usmernenia pre novú zástavbu. V zásade ide o variant kontextuálneho prístupu, ktorý odráža všeobecné i zaniknuté hodnoty územia. Zohľadnenie krajinárskych hodnôt rieky. Zohľadnenie väzieb na nadväzné dominanty a celky. Zohľadnenie zaniknutých hodnôt územia a štruktúry v rôznom rozsahu. Urbanistická skladba, štruktúra objemovej a objektivej skladby,...remniscencia na slohovosť, uličné, miestne názvoslovie, funkčné zohľadnenie historickej funkcie, zohľadnenie psycho – sociálnych momentov.“ (C1)

Aktuálna potreba revitalizácie pôvodnej bratislavskej promenády s prepojením území od dnešnej Eurovee po River Park **je výzvou** ako napraviť absenciu aktívneho nábrežia v najexponovanejšej polohe mesta. Na Dunaj sa

dá len „pozerať“ alebo sa po ňom plaviť, ale horizont pešieho pohybu po nábreží má množstvo nenaplnených podôb pre konkrétny dotyk peších s riekou: móla, pontóny, zálivy, nábrežné aktivity: slnenie, multi – výrazové sedenie, mini – plavby, jogging, nábrežné pevné i voľné reštauračné jednotky, kaviarničky, výstavné a umelecké aktivity, pavilóny,... Chýba tiež spojenie s existujúcim nevyužitým parterom nábrežných budov a scenár letnej, zimnej resp. aj protipovodňovej situácie. Bratislave stále chýba scelené, kontinuálne nábrežie ako lineárna podoba výsostne spoločenského verejného priestoru mesta a jeho prepojenie na širšiu platformu vnútromestských i voľnočasových aktivít: cyklotrasy, výletné lode, lávka do Sadu Janka Kráľa,...

Citlivosť urbánneho kontextu v lokalite Vajanského nábrežia a hlavne v lokalite Vydrice si vyžaduje špecifický prístup. Zbúrané Podhradie a Vydrica sú doteraz výkričníkom mesta. Ostali nezastavané, nedostavané a sú jednoznačne významné aj z hľadiska kontextu nábrežia: „Oveľa náročnejšie pre tvorbu je práve dosiahnuť skĺbenie požiadaviek na kvalitnú súdobú architektúru a súčasne vhodne zapracovať kultúrno – historické hodnoty, ktorými sa vyznačovala zaniknutá zástavba. Docieliť tento výsledok bez sklznutia do pseudo – historizmu a formalizmu je rozhodne svedectvom vyzretého autorského majstrovstva.“(C2)

Živosť promenády je vždy závislá od živosti najbližších dotykových funkcií: blízkych atraktívnych obchodov, trhov, reštaurácií, kafetérií a tiež od priestorových prepojení terasami, lávkami, rampami, prienkami na lode a pontóny. Kontakt nábrežia a bratislavského hradu je nejasný a turisti zložito nachádzajú cestu od Dómu Sv. Martina k vstupu na hrad. Slávnostný charakter nábrežia by mal vyzdvihovať a viazať funkcie reprezentačných, výstavných a koncertných priestorov, budovu hradu, budovy galérií, múzeí a významných hotelov.

Eurovea I, Eurovea II a perspektívne vízie premeny Zimného prístavu, ponúkajú určité možnosti kompaktnejšieho urbanizovania ľavej strany nábrežia.

Obr. 3: Panoramatický obraz na kontakt nábrežia s historickým jadrom mesta a širším centrom

Obr. 4: Návrh prestavby areálu: bývalý Zimný prístav (Bc. Katarína Valičková, Bratislavské nábrežie, urbánne dotvorenie a vyvrcholenie nábrežnej osi, diplomový projekt pedagóg Ing. arch. Silvia Bašová, PhD.)

Uvedený príklad diplomového projektu sa týka premeny Zimného prístavu v priamej väzbe na Euroveu. Koncept tiež plynule nadväzuje na Staré mesto, na širšie centrum a na petržalskú stranu Dunaja. Organickým tvaroslovím motívu lekna mätko akcentuje vertikály a pripomína dotyk lokality s vodou. Čítanie vody v tvarosloví a výrazné lineárne prepojenie centrálneho uzla územia smerom na hrad sú hlavnými myšlienkami riešenia.

Súčasný stav nábrežia v Bratislave je premodelovaný následkom regulácie rieky a jej koryta i brehov z 20. storočia. Protipovodňové múry a ich

doplnkové prevýšenia z posledných rokov po tohtoročnej „skúške mesta a vody“ a kulminácií Dunaja júnovými záplavami, technicky tesne obstáli a obyvatelia Bratislavy sa opäť ocitli v kľudovom režime. Stav klímy a následné prírodné výkyvy v európskom i celosvetovom meradle sú stále početnejšie. S týmto javom sa teda budeme stretávať na Dunaji i naďalej a ochrana mesta pred živlom rieky sa bude zvyšovať. To zaiste poznačí i promenádu v centrálnej polohe.

Areály Eurovea a River Park, hoci sú v polohe dotyku so Starým mestom, zatiaľ pôsobia ako dva samostatné ostro-

vy. Chýba im kontinuita a väzby na vnútro pešej zóny Starého mesta. Absentuje jednoznačné prepojenie nábrežia k Dómu Sv. Martina, k Podhradiu a k hradu.

Bratislavské nábrežie je takto centrálnym položeným a nedokončeným lineárnym územím mesta s dierajúcim potenciálom možností jeho dotvorenia a urbánnej rekonštrukcie.

Doplnenie bratislavskej promenády, nevyužitá šanca mesta, by mohlo priniesť pre mesto a jeho návštevníkov silnejšie väzby peších na nábrežie. Vznik nových sociálnych impulzov na promenáde, nové miesta stretnutí, aktivít, oddychu, miesta atrakcií, ale aj miesta úniku zo všednosti by doplnili mestu živosť a kontakt s krajinou. Promenáda by pomohla mestu k posilneniu jej charakteru.

Podložie južnej časti Bratislavy dáva územne ešte širšiu ponuku zapojenia mesta a Dunaja ako samotné nábrežie. Vytvára potenciál pre novú mestskú urbanizáciu v kontakte s možnými meandrami dunajskej vnútrozemskej delty, v polohe medzi západným výčnelkom Petržalky a najbližším vidieckim osídlením v Rakúsku.

Kontaktné miesta dotyku **vody a mesta** sú v nábrežných mestách stále viac vyhľadávané a zhodnocované. Sú to nielen pešie promenády, lávky a mosty, areály lineárnej zelene, ale aj plážové a relaxačné celky, voľnočasové atrakcie, firmy v dokách, multifunkčná kon-

Obr. 5, 6: River Park, letné reštauračné terasy a línia terénne vyrovnanej nábrežnej pešej a cyklo – promenády

verzia prístavných areálov (lehátka na nábreží Seiny v Paríži, blízkosť pláže vyústením Rambly v Barcelóne, doky v Londýne, Magiopláž v Bratislave,...). Zároveň stúpa v mestách s riekou i záujem o nábrežné bývanie trvalého či prechodného charakteru, záujem o nábrežné bytové domy, lofly, hausbóty a byty v revitalizovaných dokách (Londýn, Liverpool, Kodaň, Melburne, Paríž,...)

Dotváranie génia loci lokality je potrebné vnímať nielen v duchu rešpektovania pamätných miest, ísť treba aj ďalej, dotvárať sústavu nových priestorov i jednotlivých objektov s tvárou a identitou. Stopy historických obrazov nábrežia s odkazom pre súčasné dotvorenie zo strany od starého mesta (promenáda, kaviarničky, reštaurácie,...) a urbánny kontakt nábrežia s Dunajom v pozícií starého prístavu, lokality budúceho petržalského centra a západný rozvoj Petržalky sú šance, ktoré v Bratislave čakajú na dotvorenie.

Zachovanie charakteru mesta by malo ostať prioritou doplnenia a reurbanizácie bratislavského nábrežia. Citlivé vnímanie historického kontextu a súčasných vstupov do územia ostáva základom vzťahu k mestu a k vode. Vzťahu – nielen v pôdorysnej osnove, ale hlavne v hmotovo – priestorovom a siluetárno – panoramatickom vnímaní celej štruktúry.

Obr. 7: Príklad dotvorenia petržalského nábrežia v kontakte na Nové petržalské centrum, študentský projekt, FASTU, ÚUaÚP, št. Weberová, Šišláková, 2012/13, Archív autora, pedagóg Ing.arch. Silvia Bašová, PhD.)

Použitie zdroje:

- JENKS, M. – BURTON, E. – WILLIAMS, K. *Compact Cities and Sustainability*. London, 1997.
- Urban Tasks Force: *Towards an Urban Renaissance*. London, 1999.
- THURZO, I. *Bratislavské nábrežie a jeho urbanizmus*. Dostupné z: www.bratislava.sk/vismo/dokumenty 2011.
- HALÍK, P. – KRATOCHVÍL, P. – NOVÝ, O. *Architektúra a mesto*. Academia Praha, 1996.
- KRIER, L. *Architektúra, voľba alebo osud*. Academia Praha, 2001.
- CHALAS, Y. *L'Invention de la Ville*. Anthropos Paris, 2000.
- BAŠOVÁ, S. Bardkontakt 2011, Bardejov In: *Urbanne väzby historického jadra mesta a nábrežia*.
- BAŠOVÁ, S. City promenády. ARCH/január 2013.
- HRDÝ, V. Bratislava a voda. In: *Urbanita* 2/2013.

- (1-www) www.citymayors.com.
- (2-www) www.guardian.co.uk/environment/georgemonbiot.
- (3-www) www.nytimes.com/2011/09/04/opinion/sunday/one-path.
- (4-www) www.planetizen.com/node/30970.

Citácie:

- C1 BOTEK, A. „Problematika uplatnenia zaniknutých hodnôt historickej štruktúry na príklade bratislavského Podhradia“ In: Monumentorum tutela, *Ochrana pamiatok* 20, 2009, str. 478.
- C2 BOTEK, A. „Problematika uplatnenia zaniknutých hodnôt historickej štruktúry na príklade bratislavského Podhradia“ In: Monumentorum tutela, *Ochrana pamiatok* 20, 2009, str. 481.

*Ing. arch. Silvia Bašová, PhD.
Fakulta architektúry STU v Bratislave*

ENGLISH ABSTRACT

The urban context of Bratislava's riverfront, by Silvia Bašová

The context of water and the city may be a significant feature and an advantage for the urban environment. Views and outlooks from riverfront locations represent a tourist attraction. A promenade is not only a natural interface between water and town but also a linear showcase highlighting the waterside frontage of buildings. The riverfront of Bratislava is one of those lucky places which originated on a river as a constant link between town and water. Bratislava's riverfront was remodelled as a consequence of the regulation of the River Danube and its bed and banks in the 20th century. Currently, the zones of the Eurovea and the River Park act as two independent islands lacking in continuation and links to the interior of the pedestrian zone of the old town. There is an absence of an unequivocal connection between the bank and St Martin's Cathedral, the lower castle and the castle of Bratislava. The maintenance of the city's character and a sensible perception of the historic context should remain a priority in the completion and reurbanization of Bratislava's riverfront. Water and the city are related to each other not only in their ground structure but also in the perception of the skyline and the panorama.